

Polialternativne konačne sume u eksplicitnom obliku, 1. dio

Petar Svirčević¹

U ovom članku su dane sume polialternativnih konačnih redova u eksplicitnom obliku. Izvedene su formule za ove sume:

$$\begin{aligned}
 & 1 + 2 - 3 - 4 + 5 + 6 - \dots + f_2(n)n \\
 & 1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots + f_3(n)n \\
 & 1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + 5^2 + 6^2 - \dots + f_2(n)n^2 \\
 & 1^3 + 2^3 - 3^3 - 4^3 + 5^3 + 6^3 - \dots + f_2(n)n^3 \\
 & 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 + \dots + f_3(n)n^2 \\
 & 1 \cdot 2 + 2 \cdot 3 - 3 \cdot 4 - 4 \cdot 5 + 5 \cdot 6 + 6 \cdot 7 - \dots + f_2(n)n(n+1), \dots
 \end{aligned}$$

gdje je $f_k(n) = \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2n-1}{2k} \pi \right)$ za $k, n \in \mathbb{N}$, a dani su primjeri suma konvergentnih bialternativnih redova, npr.

$$\frac{1}{1} + \frac{1}{2} - \frac{1}{3} - \frac{1}{4} + \frac{1}{5} + \frac{1}{6} - \frac{1}{7} - \frac{1}{8} + \frac{1}{9} + \dots = \frac{\pi}{4} + \frac{1}{2} \ln 2.$$

Ponekad treba generirati predznak u konačnim ili beskonačnim sumama. Tako npr. ako imamo sumu $\sum_{m=1}^n a_m$, tada je alternativna suma $\sum_{m=1}^n (-1)^{m+1} a_m$. Naime, tu se pojavljuje preslikavanje, koje određuje predznak člana alternativne sume, koji se izmjenično ponavlja. Ta se funkcija može definirati s

$$f_1 : \mathbb{N} \rightarrow \{-1, 1\}, \tag{1}$$

gdje je $\mathbb{N} = \{1, 2, 3, \dots\}$ domena, a dvočlani skup $\{-1, 1\}$ kodomena. Preslikavanje elemenata je dano formulom

$$f_1(n) = (-1)^{n+1}, \tag{2}$$

gdje je $n \in \mathbb{N}$. Očito da se tim preslikavanjem dobiva signativni niz $1, -1, 1, -1, 1, -1, \dots$

Sada ćemo definiciju signativnosti članova niza i reda poopćiti.

Definicija 1. Niz

$$1, -1, 1, -1, 1, -1, \dots \tag{3}$$

se zove *alternativni signativni niz* ili *monoalternativni signativni niz*; niz

$$1, 1, -1, -1, 1, 1, -1, -1, \dots \tag{4}$$

se zove *bialternativni signativni niz*; a niz

$$\underbrace{1, 1, \dots, 1}_k, \underbrace{-1, -1, \dots, -1}_k, \underbrace{1, 1, \dots, 1}_k, \underbrace{-1, -1, \dots, -1}_k, \dots \tag{5}$$

se zove *polialternativni signativni niz* ili *k-alternativni signativni niz*, gdje je $k \in \mathbb{N}$.

¹ Autor je profesor u mirovini na Tehničkoj školi Zagreb; e-pošta: petar.svircevic@zg.t-com.hr

Postavlja se pitanje kako naći funkciju koja će generirati ove nizove. Ako je $k = 2$, formula za generiranje bialternativnog signativnog niza (4) mogla bi se dati s

$$f_2(n) = \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2n-1}{4} \pi \right). \quad (6)$$

Dakle, $f_2(1) = 1, f_2(2) = 1, f_2(3) = -1, f_2(4) = -1, f_2(5) = 1, f_2(6) = 1, \dots$

Teorem 1. Dokazati da funkcija

$$f_k : \mathbb{N} \rightarrow \{-1, 1\} \quad (7)$$

gdje je

$$f_k(n) = \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2n-1}{2k} \pi \right), \quad k, n \in \mathbb{N} \quad (8)$$

generira k -alternativni signativni niz.

Dokaz. Nađimo rješenje nejednadžbe

$$\sin \frac{2n-1}{2k} \pi > 0. \quad (9)$$

Dakle,

$$\sin \frac{2n-1}{2k} \pi > 0 \implies 0 < \frac{2n-1}{2k} \pi < \pi \quad \text{tj.} \quad n = 1, 2, \dots, k. \quad (10)$$

Analognim razmatranjem za nejednadžbu,

$$\sin \frac{2n-1}{2k} \pi < 0 \quad (11)$$

uz iste uvjete, dobivamo

$$\sin \frac{2n-1}{2k} \pi < 0 \implies \pi < \frac{2n-1}{2k} \pi < 2\pi \quad \text{tj.} \quad n = k+1, k+2, \dots, 2k. \quad (12)$$

Iz definicije sinusa iz (10) i (12) slijedi (8), pa je time teorem dokazan.

Definicija 2. Ako je $f_k(n) = \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2n-1}{2k} \pi \right)$, $k, n \in \mathbb{N}$ tada nizu

$$a_1, a_2, a_3, a_4, \dots \quad (13)$$

pripadaju sljedeći nizovi: *alternativni signativni niz* ili *monoalternativni signativni niz*

$$a_1, -a_2, a_3, -a_4, \dots \quad (14)$$

ili u oznaci

$$f_1(1)a_1, f_1(2)a_2, f_1(3)a_3, f_1(4)a_4, \dots \quad (15)$$

bialternativni signativni niz

$$a_1, a_2, -a_3, -a_4, a_5, a_6, -a_7, -a_8, \dots \quad (16)$$

ili u oznaci

$$f_2(1)a_1, f_2(2)a_2, f_2(3)a_3, f_2(4)a_4, \dots \quad (17)$$

i općenito *polialternativni signativni niz* (k -alternativni signativni niz)

$$\underbrace{a_1, a_2, \dots, a_k}_k, \underbrace{-a_{k+1}, -a_{k+2}, \dots, -a_{2k}}_k, \underbrace{a_{2k+1}, a_{2k+2}, \dots, a_{3k}}_k, \dots \quad (18)$$

ili u oznaci

$$f_k(1)a_1, f_k(2)a_2, f_k(3)a_3, f_k(4)a_4, \dots \quad (19)$$

Definicija 3. Ako je $f_k(n) = \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2n-1}{2k} \pi \right)$, $k, n \in \mathbb{N}$, redu

$$a_1 + a_2 + a_3 + a_4 + \dots \quad (20)$$

pripadaju sljedeći redovi: *monoalternativni signativni red*

$$a_1 - a_2 + a_3 - a_4 + \dots \quad (21)$$

ili u oznaci

$$f_1(1)a_1 + f_1(2)a_2 + f_1(3)a_3 + f_1(4)a_4 + \dots \quad (22)$$

bialternativni signativni red

$$a_1 + a_2 - a_3 - a_4 + a_5 + a_6 - \dots \quad (23)$$

ili u oznaci

$$f_2(1)a_1 + f_2(2)a_2 + f_2(3)a_3 + f_2(4)a_4 + \dots \quad (24)$$

i općenito *polialternativni signativni red* (*k-alternativni signativni red*)

$$\underbrace{a_1 + a_2 + \dots + a_k}_k \underbrace{-a_{k+1} - a_{k+2} - \dots - a_{2k}}_k \underbrace{+a_{2k+1} + a_{2k+2} + \dots + a_{3k}}_k - \dots \quad (25)$$

ili u oznaci

$$f_k(1)a_1 + f_k(2)a_2 + f_k(3)a_3 + f_k(4)a_4 + \dots \quad (26)$$

Definicija 4. Ako je $p = 0, 1, 2, 3, \dots$ definirat ćemo ove oznake za sume:

$$S_p(n) = 1^p + 2^p + 3^p + \dots + n^p, \quad (27)$$

$$\bar{S}_p(n) = 1^p - 2^p + 3^p - \dots + (-1)^{n+1}n^p, \quad (28)$$

$$\bar{S}_{k,p}(n) = f_k(1)1^p + f_k(2)2^p + f_k(3)3^p + \dots + f_k(n)n^p. \quad (29)$$

Iz D4 je

$$S_0(n) = n, \quad (30)$$

$$\bar{S}_0(n) = \frac{1 - (-1)^n}{2}, \quad (31)$$

$$\bar{S}_{1,p}(n) = \bar{S}_p(n). \quad (32)$$

Nadalje ćemo se prvenstveno baviti konačnim redovima rješavajući zadatke, koji proizlaze iz danih definicija.

Zadatak 1. Dokažimo

$$\bar{S}_{2,1}(4n) = \sum_{m=1}^{4n} f_2(m)m = 1 + 2 - 3 - 4 + \dots - (4n-1) - (4n) = -4n. \quad (33)$$

Rješenje. Imamo

$$\bar{S}_1(n) = 1 - 2 + 3 - \dots + (-1)^{n+1}n = \frac{1 + (-1)^{n+1}(2n+1)}{4}. \quad (34)$$

Koristeći (34) promatrajmo sumu

$$\begin{aligned} \bar{S}_{2,1}(4n) &= \sum_{m=1}^{4n} m \cdot \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2m-1}{4} \pi \right) \\ &= 1 + 2 - 3 - 4 + \dots - (4n-1) - (4n) = (1 - 3 + 5 - \dots - (4n-1)) \\ &\quad + 2(1 - 2 + 3 - \dots - (2n)) \\ &= ((2 \cdot 1 - 1) - (2 \cdot 2 - 1) + (2 \cdot 3 - 1) - \dots - (2(2n) - 1) + 2\bar{S}_1(2n)) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
&= 2\overline{S}_1(2n) - \underbrace{(1 - 1 + 1 - \dots - 1)}_{2n} + 2\overline{S}_1(2n) = 4\overline{S}_1(2n) \\
&= 1 - 4n - 1 = -4n,
\end{aligned}$$

dakle (33) vrijedi.

Provjera. Ako je $n = 1$, izravnim računom se dobije $\overline{S}_{2,1}(4 \cdot 1) = 1 + 2 - 3 - 4 = -4$, a ista vrijednost se dobije i iz (33): $\overline{S}_{2,1}(4 \cdot 1) = -4 \cdot 1 = -4$.

Ako je $n = 2$, izravnim računom se dobije $\overline{S}_{2,1}(4 \cdot 2) = 1 + 2 - 3 - 4 + 5 + 6 - 7 - 8 = -8$, a ista vrijednost se dobije i iz (33): $\overline{S}_{2,1}(4 \cdot 2) = -4 \cdot 2 = -8$, što smo i očekivali.

Napomena 1. Sada ćemo koristiti $\overline{S}_{2,1}(4n)$ za izvođenje općenitije formule $\overline{S}_{2,1}(n)$. I u sljedećim zadacima ćemo prije izvoditi specijalne slučajeve, a onda poopćenja. To znači, da moramo prije izvesti formulu za sumu $\overline{S}_{k,p}(2kn)$, a onda izvoditi poopćenje $\overline{S}_{k,p}(n)$.

Napomena 2. Suvišno je napominjati, da barem jedna netočna vrijednost, koja se dobije provjeravanjem izvedene sume negira njezinu točnost. No, ako provjerom dobijemo za $2k$ uzastopnih točnu vrijednost sume, izvedena formula je vjerojatno točna, ali i ne mora biti. Ta vrijednost se računa izravnim provjerom sume, sumiranjem član po član, i primjenom izvedene formule. No, ponekad ćemo provjeriti formulu samo za jednu vrijednost varijable, a točnost tog ishoda daje malu vjerojatnost za opću točnost. Sve to radimo jer se zbog glomaznih formula i njihovog izvoda lako može napraviti greška.

Napomena 3. Sume za opći oblik $\overline{S}_{k,p}(n)$ će sadržavati *funkciju pod (function floor)* $\lfloor \cdot \rfloor : \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{Z}$, koja realnom broju x pridružuje najveći cijeli broj koji nije veći od x . Svakako, da se sumiranje malog broja članova imenovanog reda može uraditi i bez ove formule, ali se veliki broj članova ne bi mogao sumirati bez ove formule u razumnom vremenu.

Zadatak 2. Dokažimo

$$\begin{aligned}
\overline{S}_{2,1}(n) &= 1 + 2 - 3 - 4 + 5 + 6 - \dots + f_2(n)n \\
&= 1 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) \right) \\
&\quad + (n+1) \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \right) \\
&\quad + \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right) - n \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{4} - \left\lfloor \frac{n}{4} \right\rfloor \right) \right)
\end{aligned} \tag{35}$$

Rješenje. Iz (33) slijedi:

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots - (4n - 4) + (4n - 3) = 1, \tag{36}$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + (4n - 3) + (4n - 2) = (4n - 2) + 1, \tag{37}$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + (4n - 2) - (4n - 1) = 0, \tag{38}$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots - (4n - 1) - 4n = -4n. \tag{39}$$

Dakle, iz ovih formula dobivamo

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + f_2(n)n = 1 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) \right), \tag{40}$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + f_2(n)n = (n + 1) \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \right), \quad (41)$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + f_2(n)n = \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right), \quad (42)$$

$$1 + 2 - 3 - 4 + \dots + f_2(n)n = (-n) \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{4} - \left\lfloor \frac{n}{4} \right\rfloor \right) \right). \quad (43)$$

Ako zbrojimo desne strane od (40) do (43), dobivamo (35), što smo i trebali pokazati.

Provjera. Sada ćemo napraviti provjeru, koja potvrđuje vjerojatnu, ne i sigurnu, točnost (35).

Ako je $n = 1$, izravnim računom dobijemo, $\bar{S}_{2,1}(1) = 1$, a istu vrijednost dobijemo i iz (35): $\bar{S}_{2,1}(1) = 1 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{1+3}{4} - \left\lfloor \frac{1+3}{4} \right\rfloor \right) \right) + 0 + 0 - 0 = 1$.

Ako je $n = 2$, izravnim računom dobijemo, $\bar{S}_{2,1}(2) = 1 + 2 = 3$, a istu vrijednost dobijemo i iz (35): $\bar{S}_{2,1}(2) = 0 + (2 + 1) \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{2+2}{4} - \left\lfloor \frac{2+2}{4} \right\rfloor \right) \right) + 0 - 0 = 3$, a to smo i očekivali.

Ako je $n = 3$, izravnim računom dobijemo, $\bar{S}_{2,1}(3) = 1 + 2 - 3 = 0$, a istu vrijednost dobijemo i iz (35): $\bar{S}_{2,1}(3) = 0 + 0 + \operatorname{sgn} \left(\frac{3+1}{4} - \left\lfloor \frac{3+1}{4} \right\rfloor \right) - 0 = 0$, a to smo i očekivali.

Ako je $n = 4$, izravnim računom dobijemo, $\bar{S}_{2,1}(4) = 1 + 2 - 3 - 4 = -4$, a istu vrijednost dobijemo i iz (35): $\bar{S}_{2,1}(4) = 0 + 0 + 0 - 4 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{4}{4} - \left\lfloor \frac{4}{4} \right\rfloor \right) \right) = -4$, a to smo i očekivali.

Zadatak 3. Dokažimo

$$\bar{S}_{3,1}(6n) = \sum_{m=1}^{6n} f_3(m)m = -9n. \quad (44)$$

Rješenje. Iz (34) imamo

$$\bar{S}_1(2n) = 1 - 2 + 3 - \dots + (-1)^{2n+1}(2n) = \frac{1 + (-1)^{2n+1}(4n+1)}{4} = -n. \quad (45)$$

Iz (44), dobijemo

$$\begin{aligned} & 1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots - (6n - 2) - (6n - 1) - 6n \\ &= \frac{3}{2}(1 + 3) - \frac{3}{2}(4 + 6) + \frac{3}{2}(7 + 9) - \dots - \frac{3}{2}((6n - 2) + 6n) \\ &= 3[2 - 5 + 8 - \dots - (6n - 1)] \\ &= 3[(3 \cdot 1 - 1) - (3 \cdot 2 - 1) + (3 \cdot 3 - 1) - \dots - (3 \cdot 2n - 1)] \\ &= 9(1 - 2 + 3 - \dots - (2n)) - 3 \underbrace{(1 - 1 + 1 - \dots + 1 - 1)}_{2n} = 9(-n) - 3(0) = -9n. \end{aligned}$$

Provjera. Ako $n = 1$, izravno je $1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 = -9$, a pomoću (44): $\bar{S}_{3,1}(6 \cdot 1) = -9 \cdot 1 = -9$, a to smo i očekivali.

Zadatak 4. Dokažimo

$$\begin{aligned}
 \overline{S}_{3,1}(n) &= 1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots + f_3(n)n = \sum_{m=1}^n f_3(m) m \\
 &= \frac{-n+3}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+5}{6} - \left\lfloor \frac{n+5}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad + \frac{n+4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+4}{6} - \left\lfloor \frac{n+4}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad + \frac{3(n+1)}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{6} - \left\lfloor \frac{n+3}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad + \frac{n}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{6} - \left\lfloor \frac{n+2}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad - \frac{-n-1}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{6} - \left\lfloor \frac{n+1}{6} \right\rfloor \right) \right) + \frac{3n}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{6} - \left\lfloor \frac{n}{6} \right\rfloor \right) \right)
 \end{aligned} \tag{46}$$

Rješenje. Redom imamo:

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots - (6n - 7) - (6n - 6) + (6n - 5) = -3n + 4 = -\frac{1}{2}(6n - 5) + \frac{3}{2}, \tag{47}$$

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots - (6n - 6) + (6n - 5) + (6n - 4) = 3n = \frac{1}{2}(6n - 4) + 2, \tag{48}$$

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots + (6n - 5) + (6n - 4) + (6n - 3) = 9n - 3 = \frac{3}{2}(6n - 3) + \frac{3}{2}, \tag{49}$$

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots + (6n - 4) + (6n - 3) - (6n - 2) = 3n - 1 = \frac{1}{2}(6n - 2), \tag{50}$$

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots + (6n - 3) - (6n - 2) - (6n - 1) = -3n = -\frac{1}{2}(6n - 1) - \frac{1}{2}, \tag{51}$$

$$1 + 2 + 3 - 4 - 5 - 6 + \dots - (6n - 2) - (6n - 1) - 6n = -9n = \frac{3}{2}(-6n). \tag{52}$$

Jednostavnije je ići od (52) do (47).

Ako u (47) izraz $(6n - 5)$ zamijenimo s $f_3(n)n$, ali uz uvjet $(n + 5) \equiv 0 \pmod{6}$, tada je $\sum_{m=1}^n f_3(m) m = \frac{-n+3}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+5}{6} - \left\lfloor \frac{n+5}{6} \right\rfloor \right) \right)$. Analognim zaključivanjem i u ostalim slučajevima nakon sumiranja dobivamo (46).

Provjera. Ako $n = 5$, izravno je $1 + 2 + 3 - 4 - 5 = -3$, a pomoću (46):

$$\begin{aligned}
 \overline{S}_{3,1}(5) &= \frac{-5+3}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+5}{6} - \left\lfloor \frac{5+5}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad + \frac{5+4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+4}{6} - \left\lfloor \frac{5+4}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
 &\quad + \frac{3(5+1)}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+3}{6} - \left\lfloor \frac{5+3}{6} \right\rfloor \right) \right)
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
& + \frac{5}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+2}{6} - \left\lfloor \frac{5+2}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
& - \frac{5+1}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+1}{6} - \left\lfloor \frac{5+1}{6} \right\rfloor \right) \right) + \frac{3 \cdot 5}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5}{6} - \left\lfloor \frac{5}{6} \right\rfloor \right) \right) \\
& = \dots = -3.
\end{aligned}$$

Zadatak 5. Dokažimo

$$\bar{S}_{2,2}(4n) = \sum_{m=1}^{4n} f_2(m) m^2 = -16n^2 - 4n. \quad (53)$$

Rješenje. Navedimo poznatu formulu

$$\bar{S}_2(n) = 1^2 - 2^2 + 3^2 - \dots + (-1)^{n+1} n^2 = \frac{1}{2} (-1)^{n+1} n(n+1). \quad (54)$$

Iz (34) i (54), promatrajmo sumu

$$\begin{aligned}
\bar{S}_{2,2}(4n) &= \sum_{m=1}^{4n} m^2 \operatorname{sgn} \left(\sin \frac{2m-1}{4} \pi \right) \\
&= 1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + 5^2 + 6^2 - \dots - (4n-1)^2 - (4n)^2 \\
&= (1^2 - 3^2 + 5^2 - \dots - (4n-1)^2) + 4(1^2 - 2^2 + 3^2 - \dots - (2n)^2) \\
&= (2 \cdot 1 - 1)^2 - (2 \cdot 2 - 1)^2 + (2 \cdot 3 - 1)^2 - \dots - (2 \cdot (2n) - 1)^2 + 4\bar{S}_2(2n) \\
&= 8\bar{S}_2(2n) - 4\bar{S}_1(2n) = 8 \left(-\frac{1}{2} \right) 2n(2n+1) - 4 \frac{1 - (4n+1)}{1} = -16n^2 - 4n
\end{aligned}$$

dakle (53) je točno.

Provjera. Ako $n = 1$, izravno je $1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 = -20$, a pomoću (53): $\bar{S}_{2,2}(4 \cdot 1) = -16 \cdot 1^2 - 4 \cdot 1 = -20$.

Zadatak 6. (poopćenje Z5) Dokažimo

$$\begin{aligned}
\bar{S}_{2,2}(n) &= 1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + 5^2 + 6^2 - \dots + f_2(m) n^2 = \sum_{m=1}^n f_2(m) m^2 \\
&= n \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) \right) \\
&\quad + (n^2 + n - 1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \right) \\
&\quad - (n+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right) \right) - (n^2 + n) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{4} - \left\lfloor \frac{n}{4} \right\rfloor \right) \right). \quad (55)
\end{aligned}$$

Rješenje. Iz (53) slijedi:

$$1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + \dots - (4n-4)^2 + (4n-3)^2 = (4n-2) - 2 = (4n-3), \quad (56)$$

$$1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + \dots + (4n-3)^2 + (4n-2)^2 = (4n-1)^2 - 4n = (4n-2)^2 + (4n-2) - 1, \quad (57)$$

$$1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + \dots + (4n-2)^2 - (4n-1)^2 = -4n = -(4n-1) - 1, \quad (58)$$

$$1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + \dots - (4n-1)^2 - (4n)^2 = -16n^2 - 4n = -(4n)^2 - (4n). \quad (59)$$

Napomenimo, da je ovdje zgodno ići od (59) do (56). Iz ovih relacija slijedi (55), jer smo: u (54) izraz $4n-3$ zamijenili s n , ako je $(n+3) \equiv 0 \pmod{4}$; u (55) izraz $4n-2$ zamijenili s n , ako je $(n+2) \equiv 0 \pmod{4}$; u (58) izraz $4n-1$ zamijenili s n , ako je $(n+1) \equiv 0 \pmod{4}$; u (56) izraz $4n$ zamijenili s n , ako je $n \equiv 0 \pmod{4}$.

Provjera. Provjerimo (55) npr. za $n=7$: $1^2 + 2^2 - 3^2 - 4^2 + 5^2 + 6^2 - 7^2 = -8$. Ako sada uzmemo sumand $-(n+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right) \right)$ na desnoj strani (53), jer su ostali 0, dobivamo $-(7+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{8}{4} - \left\lfloor \frac{8}{4} \right\rfloor \right) \right) = -8$, i to je točno.

Zadatak 7. Dokažimo

$$\begin{aligned} \overline{S}_{3,2}(n) &= 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 + \dots + f_3(n)n^2 = \sum_{m=1}^n f_3(m) m^2 \\ &= \frac{-n^2 + 3n}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+5}{6} - \left\lfloor \frac{n+5}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + \frac{n^2 + 5n - 4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+4}{6} - \left\lfloor \frac{n+4}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + \frac{3n^2 + 3n - 8}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{6} - \left\lfloor \frac{n+3}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + \frac{n^2 - 3n - 8}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{6} - \left\lfloor \frac{n+2}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + \frac{-n^2 - 5n - 4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{6} - \left\lfloor \frac{n+1}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + \frac{-3n^2 - 3n}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{6} - \left\lfloor \frac{n}{6} \right\rfloor \right) \right). \end{aligned} \quad (60)$$

Rješenje. Pokažimo najprije

$$\overline{S}_{3,2}(6n) = \sum_{m=1}^n f_3(6n) (6n)^2 = -54n^2 - 9n. \quad (61)$$

Redom imamo:

$$\begin{aligned} &1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 + 7^2 + 8^2 + 9^2 - \dots - (6n-2)^2 - (6n-1)^2 - (6n)^2 \\ &= (1^2 - 4^2 + 7^2 - \dots - (6n-2)^2) + (2^2 - 5^2 + 8^2 - \dots - (6n-1)^2) \\ &\quad + (3^2 - 6^2 + 9^2 - \dots - (6n)^2) \\ &= ((3 \cdot 1 - 2)^2 - (3 \cdot 2 - 2)^2 + (3 \cdot 3 - 2)^2 - \dots - (3(2n) - 2)^2) \\ &\quad + ((3 \cdot 1 - 1)^2 - (3 \cdot 2 - 1)^2 + (3 \cdot 3 - 1)^2 - \dots - (3(2n) - 1)^2) \\ &\quad + 9(1^2 - 2^2 + 3^2 - \dots - (2n)^2) \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
&= 9\overline{S}_2(2n) - 12\overline{S}_1(2n) + 9\overline{S}_2(2n) - 6\overline{S}_1(2n) + 9\overline{S}_2(2n) = 27\overline{S}_2(2n) - 18\overline{S}_1(2n) \\
&= 27\frac{1}{2}(-1)2n(2n+1) - \frac{9}{2}(1-4n-1) = -54n^2 - 9n.
\end{aligned}$$

Sada ćemo lijevu stranu od (61) “skraćivati”, tako da zadnji član lijeve strane te jednakosti prebacujemo na desnu stranu i transformiramo, a odatle slijede jednakosti:

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 + \dots - (6n)^2 = -54n^2 - 9n = -\frac{3}{2}(6n)^2 - \frac{3}{2}(6n), \quad (62)$$

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - \dots - (6n-1)^2 = -\frac{1}{2}(6n)^2 - \frac{3}{2}(6n) = -\frac{1}{2}(6n-1)^2 - \frac{5}{2}(6n-1) - 2, \quad (63)$$

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - \dots - (6n-2)^2 = \frac{1}{2}(6n-1)^2 - \frac{5}{2}(6n-1) - 2 = \frac{1}{2}(6n-2)^2 - \frac{3}{2}(6n-2) - 4, \quad (64)$$

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - \dots + (6n-3)^2 = \frac{3}{2}(6n-2)^2 - \frac{3}{2}(6n-2) - 4 = \frac{3}{2}(6n-3)^2 + \frac{3}{2}(6n-3) - 4, \quad (65)$$

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - \dots + (6n-4)^2 = \frac{1}{2}(6n-3)^2 + \frac{3}{2}(6n-3) - 4 = \frac{1}{2}(6n-4)^2 + \frac{5}{2}(6n-4) - 2, \quad (66)$$

$$1^2 + 2^2 + 3^2 - \dots + (6n-5)^2 = -\frac{1}{2}(6n-4)^2 + \frac{5}{2}(6n-4) - 2 = -\frac{1}{2}(6n-5)^2 + \frac{3}{2}(6n-5). \quad (67)$$

Kao u Z6 zaključujemo da vrijedi (60).

Provjera. Ako je $n = 1$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(1) = 1^2 = 1$, a pomoću (60) je

$$\overline{S}_{3,2}(1) = \frac{-1^2 + 3 \cdot 1}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{1+5}{6} - \left\lfloor \frac{1+5}{6} \right\rfloor \right) \right) + 0 + 0 + 0 + 0 + 0 = 1.$$

Ako je $n = 2$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(2) = 1^2 + 2^2 = 5$, a pomoću (60) je

$$\overline{S}_{3,2}(2) = 0 + \frac{2^2 + 5 \cdot 2 - 4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{2+4}{6} - \left\lfloor \frac{2+4}{6} \right\rfloor \right) \right) + 0 + 0 + 0 + 0 = 5.$$

Ako je $n = 3$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(3) = 1^2 + 2^2 + 3^2 = 14$, a pomoću (60) je $\overline{S}_{3,2}(3) = 0 + 0 + \frac{3 \cdot 3^2 + 3 \cdot 3 - 8}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{3+3}{6} - \left\lfloor \frac{3+3}{6} \right\rfloor \right) \right) + 0 + 0 + 0 = \dots = 14$.

Ako je $n = 4$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(4) = 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 = -2$, a pomoću (60) je

$$\overline{S}_{3,2}(4) = 0 + 0 + 0 + \frac{4^2 - 3 \cdot 4 - 8}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{4+2}{6} - \left\lfloor \frac{4+2}{6} \right\rfloor \right) \right) + 0 + 0 = \dots = -2.$$

Ako je $n = 5$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(5) = 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 = -27$, a pomoću (60) je

$$\overline{S}_{3,2}(5) = 0 + 0 + 0 + 0 + \frac{-5^2 - 5 \cdot 5 - 4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{5+1}{6} - \left\lfloor \frac{5+1}{6} \right\rfloor \right) \right) + 0 = \dots = -27.$$

Ako je $n = 6$, izravno je $\overline{S}_{3,2}(6) = 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 = -63$, a pomoću (60) je

$$\overline{S}_{3,2}(6) = 0 + 0 + 0 + 0 + 0 + \frac{-3 \cdot 6^2 - 3 \cdot 6}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{6} - \left\lfloor \frac{n}{6} \right\rfloor \right) \right) = \dots = -63.$$

Odredimo jednu "jubilarnu" sumu:

$$\begin{aligned}\bar{S}_{3,2}(2021) &= 1^2 + 2^2 + 3^2 - 4^2 - 5^2 - 6^2 + 7^2 + \dots + 2019^2 - 2020^2 - 2021^2 \\ &= \frac{-2021^2 - 5 \cdot 2021 - 4}{2} \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{2021+1}{6} - \left\lfloor \frac{2021+1}{6} \right\rfloor \right) \right) \\ &= -4\,094\,550.\end{aligned}$$

Dakle, zadnja dva člana sume su negativna jer je $2021 \equiv 5 \pmod{6}$.

Napomena 4. Sada ćemo ove rezultate primijeniti na neke složenije sume.

Zadatak 8. Dokažimo

$$\begin{aligned}S(n) &= 1 \cdot 2 + 2 \cdot 3 - 3 \cdot 4 - 4 \cdot 5 + \dots + f_2(n)n(n+1) \\ &= (n+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + (n^2 + 2n) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad - (n+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right) \right) - (n^2 + 2n) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n}{4} - \left\lfloor \frac{n}{4} \right\rfloor \right) \right).\end{aligned}\tag{68}$$

Uputa. Očito je $S(n) = \bar{S}_{2,2}(n) + \bar{S}_{2,1}(n)$, pa ako tu uvrstimo (55) i (35), dobivamo (68).

Provjera. Ako je $n = 7$, izravna vrijednost je $S(7) = 1 \cdot 2 + 2 \cdot 3 - 3 \cdot 4 - 4 \cdot 5 + 5 \cdot 6 + 6 \cdot 7 - 7 \cdot 8 = \dots = -8$, a iz (68) slijedi $S(7) = 0 + 0 - (7+1) \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{7+1}{4} - \left\lfloor \frac{7+1}{4} \right\rfloor \right) \right) - 0 = -8$, što je istinito.

Zadatak 9. Dokažimo

$$\begin{aligned}\bar{S}_{2,0}(n) &= f_2(1) + f_2(2) + f_2(3) + \dots + f_2(n) \\ &= 4 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) - 2 \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \\ &\quad - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right)\end{aligned}\tag{69}$$

Rješenje. Budući je

$$\begin{aligned}\bar{S}_{2,0}(1) &= \bar{S}_{2,0}(5) = \dots = \bar{S}_{2,0}(4m+1) = 1 \\ \bar{S}_{2,0}(2) &= \bar{S}_{2,0}(6) = \dots = \bar{S}_{2,0}(4m+2) = 2 \\ \bar{S}_{2,0}(3) &= \bar{S}_{2,0}(7) = \dots = \bar{S}_{2,0}(4m+3) = 1 \\ \bar{S}_{2,0}(4) &= \bar{S}_{2,0}(8) = \dots = \bar{S}_{2,0}(4m) = 0,\end{aligned}$$

gdje je $m = 0, 1, 2, \dots$, zaključujemo

$$\begin{aligned}\bar{S}_{2,0}(n) &= 1 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor \right) \right) + 2 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor \right) \right) \\ &\quad + 1 \cdot \left(1 - \operatorname{sgn} \left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor \right) \right),\end{aligned}\tag{70}$$

a nakon sređivanja dobivamo (69).

Provjera. Ako je $n = 5$, izravno je $\bar{S}_{2,0}(5) = 1 + 1 - 1 - 1 + 1 = 1$ i pomoću (69) $\bar{S}_{2,0}(5) = 4 - 0 - 2 - 1 = 1$, pa je (69) u tom slučaju istinito.

Zadatak 10. Dokažimo

$$\begin{aligned}\bar{S}_{3,0}(n) &= f_3(1) + f_3(2) + f_3(3) + \dots + f_3(n) \\ &= 9 - \operatorname{sgn}\left(\frac{n+5}{6} - \left\lfloor \frac{n+5}{6} \right\rfloor\right) - 2 \operatorname{sgn}\left(\frac{n+4}{6} - \left\lfloor \frac{n+4}{6} \right\rfloor\right) \\ &\quad - 3 \operatorname{sgn}\left(\frac{n+3}{6} - \left\lfloor \frac{n+3}{6} \right\rfloor\right) \\ &\quad - 2 \operatorname{sgn}\left(\frac{n+2}{6} - \left\lfloor \frac{n+2}{6} \right\rfloor\right) - \operatorname{sgn}\left(\frac{n+1}{6} - \left\lfloor \frac{n+1}{6} \right\rfloor\right).\end{aligned}\tag{71}$$

Uputa. Analogni postupak kao u Z9.

Provjera. Ako je $n = 5$, izravno je $\bar{S}_{3,0}(5) = 1 + 1 + 1 - 1 - 1 = 1$, a pomoću (71) je također $\bar{S}_{3,0}(5) = 9 - 1 - 2 - 3 - 2 - 0 = 1$, što smo i očekivali.

Zadatak 11. (Generalizacija)

$$\begin{aligned}\bar{S}_{k,0}(n) &= k^2 - \sum_{i=1}^k i \cdot \operatorname{sgn}\left(\frac{n+2k-i}{2k} - \left\lfloor \frac{n+2k-i}{2k} \right\rfloor\right) \\ &\quad + \sum_{i=1}^{k-1} i \cdot \operatorname{sgn}\left(\frac{n+i}{2k} - \left\lfloor \frac{n+i}{2k} \right\rfloor\right).\end{aligned}\tag{72}$$

Uputa. Dokaz se bazira na sumi

$$\begin{aligned}1 + 2 + \dots + (k-1) + k + (k-1) + \dots + 2 + 1 &= 2(1 + 2 + \dots + (k-1)) + k \\ &= 2 \cdot \frac{(k-1)k}{2} + k = k^2.\end{aligned}$$

Zadatak 12. Dokažimo

$$\begin{aligned}S(n) &= 1 \cdot 3 + 3 \cdot 5 - 5 \cdot 7 - 7 \cdot 9 + \dots + f_2(n)(2n-1)(2n+1) \\ &= (4n-1) \left(1 - \operatorname{sgn}\left(\frac{n+3}{4} - \left\lfloor \frac{n+3}{4} \right\rfloor\right)\right) \\ &\quad + (4n^2 + 4n - 6) \left(1 - \operatorname{sgn}\left(\frac{n+2}{4} - \left\lfloor \frac{n+2}{4} \right\rfloor\right)\right) \\ &\quad - (4n+5) \left(1 - \operatorname{sgn}\left(\frac{n+1}{4} - \left\lfloor \frac{n+1}{4} \right\rfloor\right)\right) \\ &\quad - (4n^2 + 4n) \left(1 - \operatorname{sgn}\left(\frac{n}{4} - \left\lfloor \frac{n}{4} \right\rfloor\right)\right).\end{aligned}\tag{73}$$

Uputa. Budući je $S(n) = 4\bar{S}_{2,2}(n) - \bar{S}_{2,0}(n)$, ako tu uvrstimo (55) i (70), dobivamo (73).

Provjera. Ako je $n = 3$, izravno dobijemo $S(3) = 1 \cdot 3 + 3 \cdot 5 - 5 \cdot 7 = -17$.

Iz (73) je $S(3) = 0 + 0 - 17 + 0 = -17$, a time smo provjerili formulu za $n = 3$.

(nastavit će se u sljedećem broju)